

Karta rozmowy do filmu *Opowieść o migracji Krystyny i Łukasza* Inne nie znaczy gorsze – o doświadczeniu wielokulturowości

Opowieść o migracji Krystyny i Łukasza, Centrum Edukacji Obywatelskiej, 2020.

► **czas trwania:** 4 minuty

► **opis filmu:** Krystyna i Łukasz migrowali z Polski do Szwecji i z powrotem. Który wyjazd był trudniejszy? „Przenieśliśmy nasze tradycje na tamten grunt, ale z drugiej strony, gdy byliśmy otoczeni przez zupełnie inną kulturę nasz dom też się zmieniał” opowiadają. Dowiedźcie się więcej o ich doświadczeniu i o tym, jak budowali rodzinę pomiędzy krajami. Jak poznać prawdę o współczesnych migracjach w szumie często sprzecznych informacji? Skąd mamy wiedzieć, kim są przybysze, którzy stają się naszymi sąsiadami i sąsiadkami albo kolegami, koleżankami z klasy? Po co przyjechali? Jakie mają zamiary? Czym się od nas różnią? Odpowiedzi na te wątpliwości najlepiej szukać u źródeł, czyli oddać głos samym migrantom i migrantkom.

► **autorka:** Hanna Zielińska

► **czas:** 40 minut

► **poziom edukacyjny:** klasy VI–VIII szkoły podstawowej i szkoła ponadpodstawowa

► **przedmiot:** godzina wychowawcza

Ten materiał służy wsparciu nauczycielki/nauczyciela w poprowadzeniu rozmowy na podstawie filmu *Opowieść o migracji Krystyny i Łukasza* na godzinie wychowawczej. Znajdziesz tu przegląd możliwych celów i tematów do realizacji z klasą, propozycję struktury rozmowy, zestaw pytań pomocniczych, a także kartę pracy dla młodzieży. Zapraszamy Cię, skorzystaj z tych podpowiedzi według swoich potrzeb, wybierając i dostosowując cel, główny temat oraz przebieg lekcji do Twoich planów, programu, a przede wszystkim zainteresowań i możliwości grupy.

Cele

Sięgnij po ten film i załączoną kartę rozmowy, jeśli chcesz:

1. poruszyć ze swoją klasą temat migracji – wyjazdu i/lub powrotu – z perspektywy Polaków/Polek
2. wyjaśnić model kultury jako góry lodowej
3. omówić z młodzieżą zjawisko różnic międzykulturowych
4. uwrażliwić uczennice i uczniów na specyfikę doświadczenia wielokulturowości
5. [miejsce na Twój cel] .....

Przygotowanie

1. Przed lekcją zapoznaj się zarówno z kartą rozmowy dla nauczycielki/nauczyciela, jak i z kartą pracy dla młodzieży i obejrzyj film (który trwa 4 minuty).
2. Zanim zaprosisz do rozmowy młodzież, sam/sama odnieś się do proponowanych pytań i zadań. Zrób notatki: zapisz, co Cię zainteresowało w opowieści Krystyny i Łukasza.
3. Film jest bardzo krótki, pozostawia sporo pola na dodatkowe pytania. Bądź krytyczna/krytyczny i zapisz także, czego Ci w nim zabrakło, co jeszcze warto zgłębić.
4. Odnieś tematykę filmu – migrację, doświadczenie wielokulturowości – do swojego otoczenia, do środowiska i sytuacji młodzieży, z którą pracujesz. Zastanów się, czy w Twojej szkole uczą się migranci, migrantki, czy mieszkają w najbliższym otoczeniu, miejscowości. Czy są w Waszym otoczeniu osoby, które wróciły z emigracji do Polski? Czy ich doświadczenie jest rozpoznane, szanowane, widoczne? Czy możesz włączyć ich przykład do rozmowy?

Bardzo ważne: jeśli w Twojej klasie uczy się młodzież z doświadczeniem migracji, nie wywołuj do tablicy – decyzję o ewentualnym (nie)dzieleniu się swoim osobistym doświadczeniem pozostaw w gestii uczennic i uczniów.

5. Film może posłużyć do rozmowy o emigracji (i/lub powrocie do kraju) w ogóle, ale możesz też podążyć za Krystyną i Łukaszem i na lekcji odnosić się do przykładu Szwecji. Jeśli akurat interesujesz się tym krajem i kulturą, to świetnie, jeśli nie, to też super – wspólnie z młodzieżą zaczniecie odkrywać to, co mogło być nowe i zaskakujące dla bohaterów filmu, omówicie, czym są różnice kulturowe. W takim wypadku jeszcze przed lekcją możesz sięgnąć do źródeł i dowiedzieć się podstawowych rzeczy o naszym sąsiedzie z północy. Takie ABC znajdziesz chociażby na Wikipedii, a dodatkową garść ciekawostek na przykład tu: *strona Ambasady Szwecji w Polsce*. Jeżeli zechcesz zgłębić temat, zajrzyj do książek Katarzyny Tubylewicz (np. *Moralisci. Jak Szwedzi uczą się na błędach i inne historie; Samotny jak Szwed? O ludziach Północy, którzy lubią bywać sami; Sztokholm. Miasto, które tętni ciszą; Szwecja czyta. Polska czyta*), Macieja Zaremba Bielawskiego *Polski hydraulik i najnowsze opowieści ze Szwecji* lub *I cóż, że o Szwecji* Natalii Kołaczek. W tematyce różnorodności warto sięgnąć po *Kraj nie dla wszystkich. O szwedzkim nacjonalizmie* Wiktorii Michałkiewicz. Jeśli czytasz po angielsku, zajrzyj do *Swedish mentality* Åke Dauna – choć nie jest to najnowsza publikacja, nadal pozostaje dość aktualna i godna uwagi. W ramach przygotowań możesz też obejrzeć film *Opowieści o migracji* Centrum Edukacji Obywatelskiej, w którym znalazło się więcej wypowiedzi Krystyny i Łukasza.

Twoje notatki z przygotowań:

Środki dydaktyczne potrzebne do przeprowadzenia zajęć

komputer z rzutnikiem, dostęp do Internetu, film *Opowieść o migracji Krystyny i Łukasza*

Tematy i zagadnienia edukacji globalnej

migracja, emigracja, migracja zarobkowa, Polki i Polacy za granicą, Polki i Polacy w Szwecji, adaptacja kulturowa, szok kulturowy, szok popowrotny, różnice kulturowe, migracja jako przywilej

(Inny) temat, który chcesz poruszyć na lekcji:

Wprowadzenie

1. Zaproś klasę do krótkiej burzy słów wokół pytania: „Co kojarzy wam się ze Szwecją?”. Zapisz wszystkie skojarzenia, którymi podzieli się z Tobą młodzież. (Alternatywnie, jeżeli spodziewasz się, że to zadanie może być za trudne: przygotuj na tablicy zestaw haseł-skojarzeń związanych ze Szwecją i zapytaj młodzież, z jakim krajem/kulturą wiążą ten zbiór. Czy coś by dodali? Przykładowy zestaw skojarzeń może zawierać słowa: równouprawnienie, Dzieci z Bullerbyn/Astrid Lindgren, Abba, IKEA, Volvo, Electrolux, śledzie, fika, lagom, potop, sauna, köttbullar, lukrecja, *Millenium*, Karol XVI Gustaw, trolle, nagroda Nobla, ateizm...
2. Zapytaj, czy ta „wiedza” wystarczy, żeby uznać, że znamy kraj i ludzi po drugiej stronie Bałtyku? Dlaczego? Jest tutaj istotne dostrzeżenie różnicy między uogólnieniami, uproszczeniami (niekiedy wręcz stereotypami) a wartościami, procesami i różnorodnością, na których poznanie mamy szansę dopiero w praktyce i po dłuższym czasie.
3. Możesz w tym miejscu odwołać się do modelu kultury jako góry lodowej i zauważyć z młodzieżą, że przywołane skojarzenia pochodzą przede wszystkim z powierzchni i że pełniejsze zrozumienie kultury szwedzkiej (czy dowolnej innej) wymagałoby porządnego zanurkowania. (Możesz też odwołać się do przykładu z własnego podwórka i porównać tę sytuację do takiej, w której ktoś scharakteryzowałby Polskę przez zbiór skojarzeń: pierogi, wódka, żubry, Chopin, Wałęsa, enigma, węgiel, katolicyzm itp. – coś jest na rzeczy, ale nie jest to cała prawda o polskiej kulturze, Polkach i Polakach i z pewnością taki pakiet nie ułatwi rozpoczęcia życia w Polsce.
4. Po tej krótkiej merytorycznej rozgrzewce określ główny cel lekcji i przedstaw młodzieży temat zajęć. Powiedz, że przyjrzyście się doświadczeniu migracji opowiedzianym przez pewną parę z Polski, która wyjechała do Szwecji, a potem wróciła do kraju. Na przykładzie Krystyny i Łukasza zastanowicie się wspólnie, co może się wydarzyć, kiedy zdecydujemy się na spotkanie z inną kulturą, a nawet więcej: na budowanie życia w nowym, innym od naszego kontekście kulturowym. Z czym wiąże się doświadczenie wielokulturowości? Co może dać? Jakie niesie ze sobą wyzwania? Znając te mechanizmy, możemy z jednej strony lepiej się przygotować na takie doświadczenie sami (może ktoś rozważyć staż, wolontariat, studia, albo pracę za granicą?), z drugiej zaś lepiej rozumieć osoby – migrantów i migrantki – obok nas: co przeżywają, organizując swoje życie na nowo w Polsce.
5. Jeszcze zanim włączysz film, rozdaj karty pracy. W oparciu o znajomość grupy zdecyduj, czy uczennice i uczniowie będą pracować indywidualnie, w parach czy małych grupach (jednak nie większych niż czteroosobowe). Wy tłumacz, że karty to nie sprawdzian, a zaproszenie do tego, by jeszcze lepiej wczuć się w sytuację bohaterów filmu i poznać mechanizmy związane z doświadczeniem wielokulturowości. Razem z klasą przeczytaj zawartość karty, upewniając się, że polecenia i treści są dla wszystkich zrozumiałe. Uprzedź, że po filmie młodzież będzie miała czas, by wypełnić karty, i że w dalszej części lekcji w rozmowie na forum będziecie się do tej pracy odwoływać. Możecie zaczynać!

Film

(Wcześniej, by ułatwić śledzenie wątków w filmie, możesz zapisać na tablicy pytania, które w trakcie nagrania pojawiają się na planszach: Jak tworzyliśmy dom? Czego nas nauczyła migracja?).

Obejrzyjcie film. Nagranie trwa 4 minuty. Po filmie daj młodzieży czas na refleksję i pracę z kartą (maksymalnie 10 minut). Potem zaproś do wspólnej rozmowy na forum.

Rozmowa

Kierunek rozmowy dostosuj do celu lekcji i potrzeb klasy. Niezależnie od głównego wątku, na którym chcesz się skupić, poprowadź jednak rozmowę tak, by zadbać o refleksję nad:

- wrażeniami młodzieży dotyczącymi filmu, jego bohaterów i ich opowieści
- analizą treści filmu: faktów dotyczących doświadczeń Krystyny i Łukasza, ich przemyśleń i wniosków na temat migracji, adaptacji, wielokulturowości
- osobistymi doświadczeniami i przekonaniami Twoich uczennic i uczniów związanymi z wielokulturowością
- naszą odpowiedzialnością – indywidualną i jako społeczności – w przyjmowaniu migrantów i migrantek oraz budowaniu warunków do pozytywnego doświadczenia wielokulturowości.

Możesz skorzystać z poniższych pytań pomocniczych.

I. Refleksja po filmie. Zaczynij rozmowę od wysłuchania pierwszych wrażeń młodzieży po obejrzeniu filmu.

- *Jak wam się oglądało ten film? Jakie były wasze pierwsze wrażenia po jego obejrzeniu? Jakie emocje wywołał?*
- *Jaki jest według was główny temat tego filmu? Z jakim przekazem chcą nas zostawić jego twórcy, twórczynie?*
- *Czyją opowieść poznajemy? Kim są jego bohaterowie? Co o nich wiemy? A czego nie wiemy?*
- *Co wam się podobało w tym filmie, a co nie?*

II. Analiza treści. Razem z klasą zbierzcie fakty, których dostarczył film. Opierajcie się na tym, co powiedzieli bohaterowie (i ewentualnie dodatkowych źródłach, do których sięgnęła młodzież przy wypełnianiu karty pracy).

- *Czego się dowiadujemy o wyjeździe Krystyny i Łukasza?*
- *Jak bohaterowie mówią o swoim doświadczeniu migracji i powrotu? Czym ono dla nich było?*
- *Z jakich powodów zdecydowali się na migrację? Czy to była łatwa czy trudna decyzja? Co miało na nią wpływ? Dlaczego wrócili?*
- *Z jakimi emocjami wiąże się dla nich to doświadczenie?*
- *Czego się nauczyli?*
- *Co było trudne?*
- *Jakie konsekwencje dla ich życia (i w jakich obszarach) miała decyzja o emigracji i powrocie?*

W ramach uzupełniania wiedzy możesz w tym miejscu przedstawić młodzieży fazy procesu adaptacji kulturowej. Choć Krystyna i Łukasz nie nazywają ich wprost, z psychologii wiemy, że tak właśnie mogą wyglądać nasze reakcje w sytuacji ekspozycji na inną kulturę (patrz: artykuł Anny Kawalskiej i Dominiki Cieślukowskiej [Tożsamość a migracje](#)). Możesz zapytać, gdzie by sytuowali bohaterów teraz w tym procesie.

III. Autorefleksja – to bardzo ważna część rozmowy z młodzieżą. Pozwól, by wybrzmiały opinie, interpretacje i przekonania uczennic i uczniów. Jak odnoszą się do zjawiska migracji? Jaki jest ich stosunek do migrantów i migrantek? Jaki do wielokulturowości?

- *Czy sami macie doświadczenie migracji? Jeśli tak – jakie?*
- *Czy znacie kogoś, kto wyemigrował i wrócił? Co się z tym wiązało? Czy było to doświadczenie podobne do tego Krystyny i Łukasza?*
- *Czy w przyszłości rozważacie migrację? Z jakiej przyczyny? W jakim celu?*
- *Jakie widzicie szanse w doświadczeniu wielokulturowości? A jakie wyzwania?*
- *Jak myślicie, czego byście potrzebowali, żeby to było udane doświadczenie?*
- *Jak opowieści z filmu mają się do tego, co na co dzień słyszycie o wielokulturowości?*
- *Dlaczego boimy się inności?*
- *Dlaczego w filmie jest mowa o migracji jako przywileju? Co to znaczy? Dla kogo migracja nie jest przywilejem, a koniecznością?*

IV. Działanie. To moment na podsumowanie nowej wiedzy i przekucia jej w praktykę. Wzięcie odpowiedzialności to sposób, by mieć wpływ. Jaki wpływ chce mieć młodzież?

- Czy nasza społeczność jest wielokulturowa? Czy znamy migrantki i migrantów?
- Co o nich wiemy? Czy mamy z nimi relacje? Czy znamy ich potrzeby i problemy?
- Co my możemy robić, żeby budować przyjazną dla migrantów i migrantek społeczność?
- Jak możemy skorzystać z wielokulturowości wokół nas?
- Jak możemy lepiej objaśniać i przedstawiać naszą kulturę osobom przyjeźdnym?
- Czy nasza szkoła jest przyjaznym miejscem dla osoby przyjeźdnej? Co możemy zrobić, żeby była (bardziej) przyjazna?

W tej części, żeby podkreślić rolę społeczeństwa przyjmującego – a z tej perspektywy warto patrzeć, mówiąc o odpowiedzialności większości – możesz wprowadzić i przedyskutować z młodzieżą strategię akulturacji według Johna Berry'ego (zajrzyj do materiałów Centrum Edukacji Obywatelskiej, by poczytać o nich więcej). Możesz również pokazać krótką animację Jak przyjmować migrantów? (Lena Rogowska, David Sypniewski, Stowarzyszenie Praktyków Kultury) obrazującą możliwe scenariusze takiego przyjęcia.

Przełóż omawiane mechanizmy na konkretne przykłady, pokazując osobiste historie. Dopełnieniem opowieści dorosłych Krystyny i Łukasza może być historia Kubana Turanbajewa Z walizką klocków przez świat, w której doświadczenie migracji jest przedstawione z perspektywy dziecka, na los którego ogromny wpływ miały działania społeczności szkolnej i wsparcie społeczeństwa obywatelskiego.

Zachęconych do działania wyposaż w niezbędne projektowe wskazówki i narzędzia, podsuwając Storytelling. Przewodnik dla młodzieży. Jak oddać głos migrantkom i migrantom z sąsiedztwa autorstwa Hanny Zielińskiej.

Domykając lekcję, poproś młodzież o podzielenie się, z czym kończy to spotkanie. Możesz zaproponować, żeby każda uczennica i każdy uczeń sformułował jedno pytanie, które zabiera do dalszej refleksji. W karcie pracy ostatnie zadanie zachęca do twórczego podejścia do naszej roli, chociażby na poziomie szkoły – zapytaj, czemu to ważne, by tę rozmowę przekuć w działanie. Podkreśl, że każdy i każda z nas ma jakiś wpływ na to, czy wielokulturowość wokół nas będzie źródłem zasobów czy konfliktów. Zachęć do budowania międzykulturowych relacji i uczenia się od siebie nawzajem – tak jak zrobili to w Szwecji Krystyna i Łukasz.

Karta pracy dla młodzieży

Za chwilę obejrzysz czterominutowy film Opowieść Krystyny i Łukasza o migracji.

W tym krótkim nagraniu bohaterowie – Krystyna i Łukasz – dzielą się swoimi przemyśleniami na temat wyjazdu z Polski i życia za granicą, a następnie powrotu z emigracji. Postaraj się dowiedzieć jak najwięcej o tym, kim są, dlaczego wyjechali, co emigracja zmieniła w ich życiu – co im dała, ale też z jakimi wiązała się wyzwaniem. Poniżej znajdziesz kilka dodatkowych pytań i zadań pomocnych w interpretacji filmu, które – mamy nadzieję – zainspirują Cię do zgłębienia tematu wielokulturowości i dostrzeżenia jej także... obok siebie. Udanego odkrywania!

► Co według Ciebie jest głównym tematem filmu?

.....

.....

.....

► Kim są Krystyna i Łukasz? Zapisz zwięźle, czego można się o nich dowiedzieć z filmu: skąd pochodzą, czym się zajmują, co jest dla nich ważne, dlaczego wyjechali z Polski, dokąd wyjechali, na jak długo i dlaczego wrócili.

Krystyna Nadachowska-Brzyska i Łukasz Brzyski

.....

.....

.....

.....

.....

.....

► Czego o sobie nie mówią, a co pomogłoby jeszcze lepiej zrozumieć ich doświadczenie emigracji? Zadać im trzy konkretne, dziennikarskie pytania (na przykład: Czy i jak nauczyli się języka szwedzkiego? Czy mieli przyjaciół wśród Szwedów i Szwedek? Jak często odwiedzali Polskę? itp.).

1. ....
2. ....
3. ....

„Zupełnie inna kultura”, „inne tradycje”, „inne nie znaczy gorsze” – bohaterowie filmu dużo mówią o różnicach między tym, co polskie i szwedzkie, nie podają jednak... przykładów. Jakie różnice mogły zaskoczyć Krystynę i Łukasza? Przeprowadź minikwerendę (poszukiwania) w sieci i opisz przynajmniej jeden szwedzki zwyczaj, tradycję albo fakt, który różni ten kraj od polskich norm i obyczajów (z dowolnego obszaru kultury: religii, spędzania czasu, savoir-vivre’u, ubioru, jedzenia...).

.....

.....

.....

Łukasz i Krystyna podkreślają, że uczyli się łączenia tego, co pochodziło z ich kultury, i tego, co poznawali na miejscu, od Szwedek i Szwedów. „Na zawsze już nasz dom pozostanie taką trochę miksturą szwedzkiej i polskiej kultury”, deklarują. Zastanów się, co jest potrzebne, aby doświadczenie wielokulturowości, spotkania różnych kultur się powiodło, żeby mogło dojść do adaptacji*, o której opowiadają bohaterowie filmu. Uwzględnij, co jest potrzebne ze strony osób przyjeżdżających, co od społeczeństwa przyjmującego i co jeszcze może mieć wpływ.

adaptacja kulturowa – proces dostosowywania się jednostki do nowego środowiska społecznego i otoczenia kulturowego; w pełni zachodzi wówczas, gdy jednostka w kontakcie z przedstawicielami innej kultury potrafi – bez uczucia dysonansu poznawczego i dyskomfortu – przyjąć normy i wartości funkcjonujące w nowym środowisku (źródło: *Adaptacja kulturowa*, w: Walery Pisarek (red.), *Słownik terminologii medialnej*, Kraków 2006, s. 1, za: *Adaptacja kulturowa*, <http://ozkultura.pl/node/852>).

► Przepis na udaną miksturę kultur:

.....

.....

.....

.....

► Jak Ci się wydaje, czy odnalazłbyś/odnalazłabyś się w Szwecji?

Czułabym/czułbym się
w Szwecji jak ryba
w wodzie, bo...

Trudno powiedzieć, okazałoby
się w trakcie, musiałabym/
musiałbym sprawdzić, czy...

Za nic w świecie nie chcę do
Szwecji, nie do zniesienia byłoby
dla mnie...

.....

.....

.....

► Co możemy wziąć dla siebie, do naszej szkoły z lekcji, którą przerobili już Krystyna i Łukasz? Czy wokół nas są imigranci i imigrantki, którzy właśnie doświadczają różnic między własną kulturą a tym, co w Polsce? Jak możemy wesprzeć osoby przyjeżdżające w adaptacji? Przygotuj ściągę z możliwych działań, które możemy wziąć na siebie. Zaczynij, rzecz jasna, od poznania opinii samych migrantów i migrantek!

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

Więcej materiałów na stronie internetowej programu: www.globalna.ceo.org.pl

Materiał powstał w 2021 roku ramach projektu „Globalna szkoła. Razem o migracjach”, który jest częścią przedsięwzięcia „I am European: Historie i fakty o migracjach na XXI wiek” realizowanego przez Centrum Edukacji Obywatelskiej. Projekty współfinansowane są ze środków Unii Europejskiej oraz w ramach programu polskiej współpracy rozwojowej Ministerstwa Spraw Zagranicznych RP. Treść wyraża wyłącznie poglądy autorów/autorek i nie może być utożsamiana z oficjalnym stanowiskiem Ministerstwa Spraw Zagranicznych RP ani Unii Europejskiej. www.gov.pl/polskapomoc

„I am European. Historie i fakty o migracjach na XXI wiek” jest częścią programu DEAR (The European Commission’s Development Education and Awareness Raising Programme), który wspiera projekty angażujące społeczeństwo Unii Europejskiej w globalne zagadnienia rozwoju społecznego, gospodarczego i środowiskowego. Poprzez finansowanie programów takich jak „I am European. Historie i fakty o migracjach na XXI wiek”, DEAR promuje uniwersalne wartości, m.in. wolność, demokrację, praworządność oraz umożliwia obywatelom i obywatelkom Europy włączenie się w globalny rozwój. Program DEAR finansuje około 30 programów w krajach członkowskich UE. Projekty te przyczyniają się do zwiększenia zrozumienia i zaangażowania Europejczyków i Europejczyków w kreowanie pozytywnych zmiany społecznych zarówno na poziomie lokalnym, jak i międzynarodowym. Działania DEAR wspierają również pracę UE na rzecz realizacji Celów Zrównoważonego Rozwoju.

Wydawca:

Fundacja Centrum Edukacji Obywatelskiej
ul. Noakowskiego 10, 00-666 Warszawa
www.ceo.org.pl
Warszawa 2021

Autorka: Hanna Zielińska

Redakcja merytoryczna: Julia Godorowska

Redakcja językowa i korekta: Justyna Yiğitler

Materiał jest dostępny na licencji Creative Commons Uznanie autorstwa 4.0 Międzynarodowe. Pewne prawa zastrzeżone na rzecz Fundacji Centrum Edukacji Obywatelskiej. Utwór powstał w ramach programu polskiej współpracy rozwojowej realizowanej za pośrednictwem MSZ RP w roku 2021. Zezwala się na dowolne wykorzystanie utworu, pod warunkiem zachowania ww. informacji, w tym informacji o stosowanej licencji i posiadaczach praw.